

РОЗДІЛ IV. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

УДК 323.15:316.347(439.5)

Наталія Карпчук,

доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Natalia.karpchuk@vnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-9998-9538

DOI 10.29038/2524-2679-2023-03-216-228

**НАЦІОНАЛЬНА МЕНТАЛЬНІСТЬ ЯК ВИКЛИК
ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЦІННОСТЯМ¹**

Європейські цінності – основоположні принципи створення, існування й розширення Європейського Союзу. Вони закріплені в офіційних документах ЄС. Їх дотримання – абсолютна вимога до всіх держав-членів і для потенційних порушників розроблено процедуру усунення проблем та, за потреби – покарання. Європейські цінності ґрунтуються на європейській ментальності, яка має глибоке коріння в історії, релігії, політиці, мистецтві, науці тощо Європи й закладає підґрунтя для спільного розуміння демократії, прав людини, рівності, верховенства права, людської гідності. Проте європейські цінності не тотожні цінностям європейців, які походять від національного менталітету, однак можуть мати свою специфіку. У статті розглянуто кейс Угорщини. Угорці мають суб'єктивне бачення «європейського способу життя» й розглядають заходи з боку ЄС крізь призму національного суверенітету, тобто як нав'язувані, яким потрібно протистояти. Проаналізовано, як особливості національного менталітету «експлуатуються» прем'єр-міністром Угорщини В. Орбаном, який час від часу перебуває в стані конфлікту з пан'європейськими структурами. Із 2018 р. Угорщина кілька разів пройшла дисциплінарну процедуру відповідно до статті 7 Договору про заснування ЄС. Євродепутати звинувачують Угорщину у відході від демократичних принципів управління, перетворенні в авторитарну державу й накладають фінансові обмеження. Прем'єр-міністр

---

¹Пропонована стаття підготовлена в межах проекту «Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам» програми ERASMUS+ напряму Модуль Жана Моне (№ 101047033 ERASMUS-JMO-2021-MODULE)

не погоджується з покаранням, проте його загальна політика та конфліктність у відносинах із ЄС загалом схвально сприймається громадянами держави.

Ключові слова: європейські цінності, європейський менталітет, національний менталітет, демократія, Угорщина.

Nataliia Karpchuk,

Lesya Ukrainka Volyn National University,

ORCID ID: 0000-0002-9998-9538

NATIONAL MENTALITY AS A CHALLENGE TO EUROPEAN VALUES

European values are the fundamental principles of the creation, existence and expansion of the European Union. They are enshrined in official EU documents. Compliance with them is an absolute requirement for all member states, and a procedure to eliminate problems and, if necessary, to punish has been developed for potential violators. European values are based on the European mentality which has deep roots in the history, religion, politics, art, science, etc. of Europe and lays the foundation for a common understanding of democracy, human rights, equality, the rule of law, and human dignity. However, European values are not identical to the values of Europeans which originate from the national mentality, so they can have their own specifics. The article examines the case of Hungary. Hungarians have a subjective vision of the “European way of life” and view EU measures through the prism of national sovereignty, i.e. as imposed, which should be resisted. It is analyzed how the peculiarities of the national mentality are “exploited” by the Prime Minister of Hungary V. Orbán who from time to time is in a state of conflict with pan-European structures. Since 2018, Hungary has undergone a disciplinary procedure several times in accordance with Article 7 of the EU Treaty. MEPs accuse Hungary of moving away from democratic governance principles, turning into an authoritarian state and they impose financial restrictions. The Prime Minister does not agree with the punishment, but his general policy and conflict in relations with the EU are generally approved by the citizens of the country.

Key words: European values, European mentality, national mentality, democracy, Hungary.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Цінності вважаються найвищими» цілями, до яких потрібно прагнути. Поняття «цінності» тісно переплітається з поняттям «принципи», яке розуміють як «нормативні пропозиції, що

перетворюють цінності на загальні «конституційні» стандарти політичних дій». Аналізуючи ЄС як нормативну силу, Ян Манерс визначає ієрархію між основними нормами та другорядними нормами. Мир, свобода, демократія, верховенство права та повага до прав людини є основними нормами, тоді як соціальна солідарність, антидискримінація, сталий розвиток і належне врядування є другорядними нормами [17]. В іншій праці Меннерс описує ці норми як дев'ять «конститутивних цінностей ЄС» [18]. Загалом, головна ідея полягає в тому, що цінність, зазвичай, має вищу нормативну «владу/авторитет» та більш загальний обсяг, але водночас є більш «розмитою», ніж принцип, який орієнтований на дію.

Проте цінності мають суб'єктивну природу, зокрема:

1) глибоко занурені в культуру; є ментальними уявленнями про те, що треба оцінити, а не про факти природи; вони є колективними уявленнями, які не можна зводити до індивідуальних думок, тому вони не є ні універсальними, ні об'єктивними; постійно змінюються в часі й просторі;

2) завжди діють у будь-яких людських відносинах, за винятком крайніх випадків, заснованих лише на розрахунках або владі; ілюструють консенсусний і конфліктний виміри соціального життя;

3) лише частково пов'язані з об'єктом, який оцінюється; цінність виробляється на основі суспільного договору й стверджується інституцією;

4) специфіку цінностей визначають актори, обмеження ситуації та відносини, установлені з об'єктом, який оцінюють [16].

Цінності тісно пов'язані з ментальністю. Національну ментальність розуміють як «глибинні психічні структури, що історично та соціально вкорінені у свідомості, колективній пам'яті та поведінці багатьох поколінь людей <...> ґрунтується на системі поглядів, ідеалів, інтересів, традицій, оцінок, соціальних установок та норм, в основу яких покладено синтез реальних суспільних потреб, досвіду, архетипів колективного безсвідомого, й чітко проявляється в типовій поведінці носіїв через стереотипи сприйняття, реакції (ухвалення рішень) і поведінки» [4]. Припускаємо, що національна ментальність держав-членів може впливати на ставлення до цінностей ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському науковому просторі характеристики національної ментальності досліджували І. Бичко, В. Васильєва, Л. Гамаль, І. Старовойт, П. Дашковський, Т. Беседіна, В. Гладкий та ін. Серед закордонних науковців національний і європейський менталітет, європейські цінності вивчали Д. Міттельберг

(D. Mittelberg), М. Гофман (M. Hoffman), Ж.-Ф. Дюмон (G.-F. Dumont), Р. Інглехарт (R. Inglehart), С. Лукареллі (S. Lucarelli), Я. Маннерс (I. Manners), Ф. Форє (F. Foret), О. Калігаро (O. Calligaro) й ін.

Мета статті – проаналізувати, як національний менталітет може формувати відмінності в ставленні до європейських цінностей, зокрема до такої основоположної цінності, як демократія. Ми припускаємо, що європейська ментальність, закладає універсальне підґрунтя до спільного розуміння європейських цінностей, але національна ментальність держав-членів відмінна, тому й ставлення до, наприклад, демократії чи верховенства права може дещо різнитися. Предметом дослідження є кейс Угорщини.

Методологічна основа. У дослідженні застосовуємо цивілізаційний підхід, прихильники якого (М. Вебер, А. Тойнбі, О. Шпенглер, Н. Данилевський, К. Леонтьєв та ін.) вивчали ментальність, виходячи з теорії культурно-історичних типів як історично сформованих спільнот, які займають певну територію й мають свої характерні особливості культурного та соціального розвитку. Цивілізаційний підхід передбачає з'ясування універсальних рис, що відрізняють менталітет однієї нації від іншої та зорієнтований на пізнання історії суспільства із врахуванням специфіки країн і регіонів.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Європейська ідентичність ґрунтується на менталітеті як поєднанні набору цінностей, які є як релігійними, так і філософськими, інтегрованими з конкретною політичною практикою. Їхнім корінням є:

1) культура: Європа має особливу спільну історію, яка, можливо, не завжди чітко проглядається в деталях (через національні/мовні/культурні відмінності), але, безсумнівно, існує;

2) політика: пошуки європейського політичного об'єднання мають довгу історію, у якій релігія й менталітет, мистецтво та університети суттєво вплинули на політичне будівництво Європи й появу європейської політичної свідомості;

3) релігія: духовне об'єднання в християнстві, на ментальній основі, із християнською системою цінностей і моралі;

4) мистецтво: релігія, римське мистецтво, а потім і готичне мистецтво, яке поширилося по всій Європі, художні стилі Відродження та бароко внесли транс'європейську культурну гармонію, яку можна назвати «європейською»;

5) інтелектуальний рівень: європейська інтелектуальна еліта, об'єднана однаковою жагою до знань поза догмами Церкви, особливо після Реформації, у період Відродження, в епоху Просвітництва, Французької революції, індустріалізації й розвитку науки [15].

Це все заклало підґрунтя для формування європейських цінностей.

Демократія, права людини, людська гідність, свобода, рівність, верховенство права – основоположні цінності ЄС і частина європейської інтеграції. Вони також стали конкретними цілями інструментів зовнішньої політики ЄС. Зокрема, сприяння розвитку демократії визначено як одну з основних цілей «Глобальної стратегії для зовнішньої й безпекової політики ЄС» (2016 р.) й низки демократичних ініціатив (План дій з прав людини та демократії на 2022–2024 рр., Демократія командної Європи (2022 р.), Молодь в політиці та публічних справах (2022 р.) тощо). Демократичні цінності набули особливої ваги в умовах російсько-української війни. Свідченням цього є те, що у 2022 р. Урсула фон дер Ляєн у своїй промові про стан Союзу зробила безпрецедентний акцент на демократії, згадавши її двадцять один раз у порівнянні з лише п'ятьма разами у своїй промові 2021 р. [23].

Класична теорія демократії визначає демократію як «волю народу» та «загальне благо», «демократичний метод – це інституційна домовленість для прийняття політичних рішень, за якої індивіди набувають повноваження приймати рішення шляхом конкурентної боротьби за голос народу» [21, с. 225, 241]. Демократія проявляється навіть у гаслі ЄС: «Об'єднані в розмаїтті», тобто ми різні, але поважаємо й дотримуємося спільних цінностей. Ціннісною складовою частиною демократії є верховенство права.

Демократія і є однією з цінностей ЄС, що закріплено в Хартії основних прав ЄС [9] та в ст. 2 Лісабонської угоди [12], 2009 р. Зокрема, в Угоді зазначено: «Союз ґрунтується на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, включаючи права осіб, які належать до меншин. Ці цінності є спільними для держав-членів у суспільстві, у якому панують плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність і рівність між жінками та чоловіками». Цінності вкорінені в ментальності.

Національна ментальність певним чином відображається в ставленні до ЄС. Наприклад, для західноєвропейських країн ЄС став гарантією від війни й фашизму (або причини війни). Для східноєвропейських держав-членів ЄС став гарантією від російської окупації й політичного васалітету [14]. Проте для сучасного ЄС властивий такий парадокс: неліберальні

групи й партії в Західній і Східній Європі вважають, що Європа стала занадто ліберальною й занадто наполягає на побудові відкритого демократичного суспільства. «Колись праві та ультраправі вбачали в комуністичній Росії головну причину європейської співпраці, тепер вони дивляться на короля неліберальної демократії Володимира Путіна як на союзника проти тієї самої європейської співпраці. <...> вони, здається, щасливі, що Москва допомагає їм зупинити ці зусилля, поки що не зовсім безуспішно» [14].

Усі держави-члени ЄС засвідчили своїми підписами під Договором про ЄС свою відданість захисту демократії, людської гідності, свободи, рівності, верховенства права та прав людини. Якщо ці цінності опиняються під загрозою в одній із країн-членів, інші країни мають можливість ініціювати процедуру, яка може, урешті-решт, призвести навіть до позбавлення країни-порушниці права голосу в Раді ЄС. Якщо держава-член порушує цінності, то застосовують статтю 7 Договору про заснування ЄС [13].

Процедура охоплює три рівні [1]:

Перший рівень – попередження: Єврокомісія, Європарламент або третина країн-членів мають право ініціювати розгляд ситуації в одній із країн-членів на засіданні Європейської ради. Країна-порушниця має можливість представити свій погляд на ситуацію перед Європейською радою (зібранням глав держав та урядів країн ЄС), президентом Європейської ради й Головою Єврокомісії. Потім Європейська рада проводить голосування, щоб визначити, чи є в згаданій країні «чіткий ризик серйозного порушення» фундаментальних цінностей. Для цього потрібна більшість у чотири п'ятих усіх членів ЄС. На цій стадії Рада також дає рекомендації та регулярно перевіряє, чи не покращилася ситуація в згаданій країні.

Другий рівень – дисциплінарна процедура: наступний рівень ескалації може ініціювати третина країн-членів ЄС або Єврокомісія. Європарламент має дати свою згоду на те, аби Європейська рада перевірила, чи йдеться про «серйозне та тривале порушення» в певній країні. Наприклад, 12 вересня 2018 р. Європарламент дав «зелене світло» на проведення дисциплінарної процедури щодо Угорщини. Тепер справа знову повертається до Європейської ради. (Наприклад, на цьому етапі перебувала процедура щодо Польщі, яку відкрито в грудні 2017 р. Позицію Польщі вже заслухали, і країна заявила, що й далі проводитиме свою суперечливу судову реформу). Рада може констатувати «серйозне та тривале порушення» фундаментальних цінностей. Це рішення, однак, мають одногосно прийняти всі інші держави-члени.

Третій рівень – санкції: у разі, якщо Європейська рада одногolosно констатувала «серйозне й тривале порушення» договору ЄС, на країну-порушницю можуть накласти санкції. Для цього потрібна тепер лише кваліфікована більшість: 21 держава-член, що представляє щонайменше 65 % загального населення ЄС. Стаття 7 дає Європейській раді право «призупинити певні права», максимум – право голосу країни-члена в Раді. Незважаючи на це, держава повинна далі виконувати зобов'язання, які взяла на себе під час вступу до ЄС, зокрема сплачувати внески до спільного бюджету ЄС. Якщо ситуація в цій країні, із погляду Ради, покращується, Європейська рада може такою самою кваліфікованою більшістю повернути державі призупинені права [8].

Через цю процедуру пройшли вже дві країни – Угорщина й Польща.

Під час трансформаційних 1989–1990 рр. Угорщина разом із народами Центральної та Східної Європи боролася за свободу, демократію і Європу. Проте після півтора десятиліття членства в Європейському Союзі почався великий процес обопільного розчарування. В Угорщині немає сумніву щодо членства країни в ЄС, рівень підтримки високий. Однак у суспільстві дискусійним є питання про те, яким партнерством має бути ЄС. Багато угорців досить суб'єктивно уявляють собі «європейський спосіб життя» й борються з ЄС, який, на їхню думку, прагне обмежити особисті свободи та національний суверенітет. Проте представники західноєвропейських країн, навпаки, вважають дії Угорщини незрозумілими й такими, що не відповідають їхніми власним цінностям. Фундаментальна риса угорців – постійна боротьба та повстання проти зовнішніх загроз. Певною мірою це пояснює, чому заходи з боку ЄС розглядаються крізь призму національного суверенітету, як нав'язувані, яким потрібно протистояти [7].

Таку ментальну особливість експлуатує прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан, який постійно «нагадує» громадянам країни про те, що ЄС переслідує підступні цілі та має злісні, приховані мотиви, які загрожують їхній свободі. У травні 2023 р. В. Орбан навіть порівняв європейську інтеграцію з прагненнями Адольфа Гітлера до світового панування [24]. Один із найактивніших прихильників демократичного шляху Угорщини після розпаду комуністичного блоку в Центрально-Східній Європі нині будує загорожі від «мігрантів» на кордоні із Сербією, веде підклимну боротьбу проти будь-якої форми громадянського активізму, оголошує Сороса «ворогом номер один», зосереджує у своїх руках провідні угорські медіа [3]. Наприклад, у 2014 р., виступаючи перед угорською меншиною в Румунії, він сказав таке: «Ліберальна демократія не може лишатися глобально конкурентоспроможною. Сьогодні найчастіше міркують про те, аби спробувати зрозуміти, як системи, що не є західними, не є ліберальними,

не є ліберальними демократіями й, можливо, не є демократіями взагалі, усе ж можуть зробити свої нації успішними <...> Ми змушені відкинути ліберальні методи та принципи організації суспільства, а також ліберальний шлях осмислення світу» [22].

12 вересня 2018 р. Європейський парламент підтримав початок дисциплінарної процедури проти Угорщини через загрозу підриву угорським урядом європейських цінностей – поваги до демократії, правової держави й прав людини. За таке рішення віддали голоси 448 депутатів Європейського парламенту, проти проголосували 197, утрималося 48 євродепутатів. Підставою для голосування була критична доповідь, яку у квітні 2018 р. за дорученням Європарламенту представила євродепутатка Юдіт Саргентіні. Вона висунула проти влади Угорщини звинувачення у відмові слідувати європейській політиці у сфері міграції, у порушенні прав меншин у країні, обмеженні свободи слова. З обвинувальними заявами виступили також представники комітетів ЄП із бюджетного контролю, із конституційних справ і прав жінок та гендерної рівності. Під час дебатів у Європарламенті з цього питання прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан заявив, що Євросоюз намагається «шантажувати» його країну, та запевнив, що Будапешт не піде на поступки [5].

16 грудня 2020 р. Європарламент і Рада ЄС затвердили постанову, яка встановлює загальний режим умов захисту бюджету Союзу в разі порушення принципів верховенства права в державі-члені. Регламент дозволяє Раді, за пропозицією Єврокомісії, уживати захисних заходів, таких як припинення платежів із бюджету або припинення затвердження однієї чи кількох програм, що підлягають реалізації з бюджету.

Угорщина подала позов про скасування цієї постанови, акцентуючи увагу на відсутності належної правової основи та перевищенні Європейським Союзом своїх повноважень і порушенні принципу правової визначеності. Суд у своєму рішенні вказав, що дотримання державами-членами спільних цінностей, на яких заснований Європейський Союз, таких як верховенство права й солідарність, є умовою для можливості користуватися всіма правами, що випливають із договорів ЄС, і Європейський Союз має бути в змозі захистити ці цінності в межах своїх повноважень [6].

У 2022 р. до Угорщини знову застосували статтю 7. У вересні 2022 р. у звіті Європарламенту зазначено, про те, що Угорщину більше не можна вважати демократією, а європейські цінності там перебувають під системною загрозою. Євродепутати підтримали резолюцію про те, що країна під керівництвом Віктора Орбана стала «гібридним режимом виборчої автократії», що відрізняється розпадом демократії, основних

прав і верховенства права [19]. Резолюцію підтримали 81 % присутніх під час голосування членів Європарламенту: 433 голоси – за, 123 – проти та 28 – утрималися. Зокрема, члени парламенту перерахували низку проблем в Угорщині: від функціонування виборчої системи країни до її судової незалежності. Крім того, занепокоєння викликають релігійні свободи й права вразливих верств населення. Також ідеться про високий рівень так званого «кумівства» та фаворитизму «на високих щаблях державного управління». Європейська комісія також має претензії до країни у зв'язку з можливим нецільовим використанням державних коштів для збагачення діячів, близьких до керівної партії «Фідес» [2]. В. Орбан став натякати на можливий вихід Угорщини з ЄС, що оцінили як політичний хід напередодні виборів у країні.

30 листопада 2022 р. на сайті Єврокомісії оприлюднено інформацію, що ухвалено рішення призупинити виплати на 65 % за трьома програмами ЄС із регіонального розвитку, що становить €7,5 млрд. Європейська комісія визнала недостатніми зусилля Угорщини в запровадженні необхідних реформ, зокрема в системі державного управління та у сфері верховенства права й незалежності судових рішень [11].

За даними Pew Research Centre, станом на 2022 р. приблизно чотири з десяти дорослих угорців (38 %) кажуть, що їхня країна стала менш демократичною після того, як Орбан став прем'єр-міністром. Третина вважає, що Угорщина стала більш демократичною, а приблизно двоє з десяти (21 %) кажуть, що рівень демократії не змінився. Показники Міжнародного інституту демократії й допомоги у виборах указують на значний спад демократії в Угорщині з 1998 р., коли Орбан уперше обійняв посаду прем'єр-міністра. Найбільш різке зниження цих показників, які визначають представницьке правління, основні права, обмеження урядової влади й неупереджене управління, простежено після 2010 р., коли Орбан почав свій другий термін прем'єр-міністра. У Європі й усьому світі ці самі показники в середньому залишалися стабільними протягом цього періоду. Молоді угорці віком від 18 до 29 років вважають, що їхня країна менш демократична в порівнянні з часом, коли Орбан прийшов до влади (47 %). Серед угорців віком від 65 років цей показник сягнув 29 %. 52 % жителів міст невдоволені рівнем демократії, на противагу жителям сільської місцевості (27 %). При цьому 57 % угорців підтримують політику Орбана (37 % повністю схвалюють, 20 % – більшою мірою схвалюють) [10].

На думку Е. Р. Райдера, російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. змінило угорське суспільство, яке вже не демонізує мігрантів, зокрема з України. Угорці об'єднуються, щоб допомогти біженцям, і «те, що залишилося від громадянського суспільства, відіграло в цьому активну

роль». Настрій співчуття серед угорського народу суперечить риториці та мисленню В. Орбана, бо війна демонструє, що може статися, коли немає поваги до демократії й верховенства права. «Угорщина має потенціал для повернення до демократичних цінностей та ідеалів прогресивної й одностайної Європи» [20].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Попри те, що «європейські цінності» є доробком і надбанням окремих європейських держав, вони безапеляційно повинні поважатися й дотримуватися всіма державами-членами ЄС і державами, які мають євроінтеграційні прагнення. На європейських цінностях вибудовувався й зростав Європейський Союз. Демократія, права людини, людська гідність, свобода, рівність, верховенство права – наріжний камінь і сучасного існування Спільноти. Проте цінності – поняття суб'єктивне, яке формується на основі менталітету. Європейські цінності постали з європейського менталітету, що ґрунтується на спільній історії, культурі, релігії, політичному й науковому розвитку. Поряд із тим держави Європи проходили свій власний історичний розвиток, у ході якого формувалася національний менталітет, котрий «проекціюється» на ставлення до окремих цінностей ЄС. У цьому контексті покажемо кейс Угорщини. В Угорщині немає сумніву щодо членства країни в ЄС, рівень підтримки високий. Однак у суспільстві дискусійним залишається питання про те, яким партнерством має бути ЄС. Багато угорців досить суб'єктивно уявляють собі «європейський спосіб життя» й борються з ЄС, який, на їхню думку, прагне обмежити особисті свободи та національний суверенітет. Таке ставлення до ЄС формує й підтримує прем'єр-міністр В. Орбан, який «нагадує» громадянам країни про те, що ЄС переслідує підступні цілі й має злісні, приховані мотиви, що загрожують їхній свободі. Однак у ЄС європейські цінності не обирають за принципом «*a la carte*», тому депутати Європейського парламенту вже кілька разів застосували до Угорщини Статтю 7 Договору про заснування ЄС, намагаючись угамувати та покарати країну-порушницю. Проте здається, що це тимчасовий захід й Орбан продовжить «нантажувати» ЄС на користь своїм інтересам.

Подальші дослідження з цієї теми можуть стосуватися, наприклад, ролі стереотипів у ставленні до емігрантів з України до Угорщини чи національного менталітету німців у контексті підтримки України у війні проти РФ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ель, Д. (2018). Порухення договору про ЄС – як за це карають. *Deutsche Welle*, 13.09.2022. URL: <https://www.dw.com/uk/>
2. Європарламент оголосив Угорщину автократією: що це означає. *Укрінформ*, 16.09.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3572533-evroparlament-ogolosiv-ugorsinu-avtokratie-u-so-se-oznacaє.html>
3. Зайчик І. Угорщина vs європейські цінності. *Петро і Мазена*, 09.12.2018. URL: https://petrimazepa.com/uk/ugorschina_vs_evropeyski_cinnosti
4. Національний менталітет. *Енциклопедія сучасної України*, 2023, т. 22. URL: <https://esu.com.ua/article-71042>
5. Сидоржевський, М. Європарламент підтримав початок провадження проти Угорщини, *Deutsche Welle*, 12.09.2018. URL: <https://www.dw.com/uk/>
6. Суд ЄС дозволив карати Угорщину та Польщу грошима за порушення верховенства права, *Європейська правда*, 16 лют. 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/16/7134088/>
7. Bauer, B. Understanding Hungary: Perspectives from Central and Eastern Europe. *Hungarian Conservative*, 27.10.2021. URL: <https://www.hungarianconservative.com/articles/current/understanding-hungary-perspectives-from-central-and-eastern-europe/>
8. Breaches of EU values: how the EU can act (infographic), *News European Parliament*, 28.09.2022. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20180222STO98434/rule-of-law-concerns-how-the-eu-can-act-infographic>
9. Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2000. *Official Journal of the European Union*, 26.10.2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012P/TXT>
10. Clancy, L. Hungarians differ in their evaluations of democracy under Orbán's leadership. *Pew Research Center*, August 3, 2022. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/08/03/hungarians-differ-in-their-evaluations-of-democracy-under-orbans-leadership/>
11. Commission finds that Hungary has not progressed enough in its reforms and must meet essential milestones for its Recovery and Resilience funds, Press release, *European Commission*, November 30, 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_7273
12. Consolidated Versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, *Official Journal of the European Union*, 07.06.2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EN>
13. Consolidated Version of the Treaty on European Union. Common Provisions. Article 7, *Official Journal of the European Union*, 26.10.2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M007>
14. Debeuf, K. The rift between Western and Central Europe runs deep. It is the result of different definitions of what the EU is and what it should be, *Carnegie Europe*, November 6, 2018. URL: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/77648>
15. Dumont, G.-F. The European Identity, *Europai Füzetek*, 2003, pp. 57–68, URL: <https://shs.hal.science/halshs-01527188/document>
16. Foret F., Calligaro O. “European values”. Challenges and opportunities for EU governance, London: Routledge, 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/326735918_European_values_Challenges_and_opportunities_for_EU_governance

17. Manners I. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*, 2002, 40(2), pp. 235–58.
18. Manners I. The constitutive nature of values, images and principles in the European Union. *Values and Principles in European Union Foreign Policy*, eds. Sonia Lucarelli and Ian Manners, London: Routledge, 2006, pp. 19–41.
19. MEPs: Hungary can no longer be considered a full democracy. Press Release, *News European Parliament*, 15.09.2022, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220909IPR40137/meps-hungary-can-no-longer-be-considered-a-full-democracy>
20. Ryder A. R. Change is possible in Hungary. *The Loop*, March 24, 2022, URL: <https://theloop.ecpr.eu/a-return-to-democratic-values-in-hungary-is-possible/>
21. Schumpeter J. A. *Capitalism, Socialism and Democracy*. UK: Taylor & Francis eLibrary, 2010.
22. Waller L. Victor Orban. Hungary. The Conservative Subversive. *Politico*, 2015, URL: <https://www.politico.eu/list/politico-28/viktor-orban/>
23. Youngs R., Ventura E. et al. European Democracy Support Annual Review 2022, *Carnegie Europe*, January 30, 2023, URL: <https://carnegieeurope.eu/2023/01/30/european-democracy-support-annual-review-2022-pub-88818>
24. Zachova Aneta. Czechia fumes after Orbán compares EU with Hitler’s plans. *Euro-Active*, 15 May 2023, URL: <https://www.euractiv.com/section/politics/news/czechia-fumes-after-orban-compares-eu-with-hitlers-plans/>

REFERENCES

1. El D. Porushennya dohovoru pro YES – yak za tse karayut. *Deutsche Welle*, 13.09.2018, URL: <https://www.dw.com/uk/>
2. Yevroparlament oholosyv Uhorshchynu avtokratiyeyu: shcho tse oznachaye., *Ukrinform*, 16.09.2022, URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3572533-evroparlament-ogolosiv-ugorsinu-avtokratie-u-so-ce-oznace.html>
3. Zaychyk, I. (2018). Uhorshchyna vs yevropeys'ki tsinnosti. *Petro i Mazepa*, 09.12, URL: https://petrimazepa.com/uk/ugorschina_vs_evropeyski_cinnosti
4. Natsional'nyy mentalitet. *Entsyklopediya suchasnoyi Ukrayiny*, 2023, t. 22, URL: <https://esu.com.ua/article-71042>
5. Sydorzhevskyy, M. (2018). Yevroparlament pidtrymav pochatok provadzhennya proty Uhorshchyny. *Deutsche Welle*, 12.09. URL: <https://www.dw.com/uk/>
6. Sud YES dozvolyyv karaty Uhorshchynu ta Polshchu hroshyma za porushennya verkhovenstva prava, *Yevropeyska pravda*, 16 lyutoho 2022, URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/16/7134088/>
7. Bauer, B. (2021). Understanding Hungary: Perspectives from Central and Eastern Europe, *Hungarian Conservative*, 27.10. URL: <https://www.hungarianconservative.com/articles/current/understanding-hungary-perspectives-from-central-and-eastern-europe/>
8. Breaches of EU values: how the EU can act (infographic), *News European Parliament*, 28.09.2022, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20180222STO98434/rule-of-law-concerns-how-the-eu-can-act-infographic>
9. Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2000, *Official Journal of the European Union*, 26.10.2012, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012P/TXT>

10. Clancy, L. (2022). Hungarians differ in their evaluations of democracy under Orbán's leadership. *Pew Research Center*, August 3. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/08/03/hungarians-differ-in-their-evaluations-of-democracy-under-orbans-leadership/>

11. Commission finds that Hungary has not progressed enough in its reforms and must meet essential milestones for its Recovery and Resilience funds. Press release, *European Commission*, November 30, 2022, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_7273

12. Consolidated Versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*, 07.06.2016, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EN>

13. Consolidated Version of the Treaty on European Union. Common Provisions. Article 7. *Official Journal of the European Union*, 26.10.2012, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M007>

14. Debeuf, K. (2018). The rift between Western and Central Europe runs deep. It is the result of different definitions of what the EU is and what it should be. *Carnegie Europe*, November 6. URL: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/77648>

15. Dumont, G.-F. (2003). The European Identity, *Europai Füzetek*, pp. 57–68. URL: <https://shs.hal.science/halshs-01527188/document>

16. Foret, F., Calligaro, O. (2018). “European values”. Challenges and opportunities for EU governance, London: Routledge, 2018, URL: https://www.researchgate.net/publication/326735918_European_values_Challenges_and_opportunities_for_EU_governance

17. Manners, I. (2002). Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*, 40(2), pp. 235–58.

18. Manners I. (2006). The constitutive nature of values, images and principles in the European Union, *Values and Principles in European Union Foreign Policy*, eds. Sonia Lucarelli and Ian Manners, London: Routledge, pp. 19-41.

19. MEPs: Hungary can no longer be considered a full democracy. Press Release, *News European Parliament*, 15.09.2022, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220909IPR40137/meps-hungary-can-no-longer-be-considered-a-full-democracy>

20. Ryder, A. R. (2022). Change is possible in Hungary. *The Loop*, March 24. URL: <https://theloop.ecpr.eu/a-return-to-democratic-values-in-hungary-is-possible/>

21. Schumpeter, J. A. (2010). *Capitalism, Socialism and Democracy*. UK: Taylor & Francis eLibrary.

22. Waller, L. (2015). Victor Orbán. Hungary. The Conservative Subversive. *Politico*. URL: <https://www.politico.eu/list/politico-28/viktor-orban/>

23. Youngs, R., Ventura, E. et al. (2022). European Democracy Support Annual Review, *Carnegie Europe*, January 30, 2023, URL: <https://carnegieeurope.eu/2023/01/30/european-democracy-support-annual-review-2022-pub-88818>

24. Zachova Aneta. Czechia fumes after Orbán compares EU with Hitler's plans, *Euro-Active*, 15 May 2023. URL: <https://www.euractiv.com/section/politics/news/czechia-fumes-after-orban-compares-eu-with-hitlers-plans/>

Матеріал надійшов до редакції 21.09.2023 р.